

HØJESTERETS DOM

afsagt onsdag den 6. december 2023

Sag 89/2023

(1. afdeling)

Anklagemyndigheden

mod

T

(advokat Gert Dyrn, beskikket)

I tidligere instanser er afsagt dom af Retten i Sønderborg den 12. april 2022 (K01-2252/2021) og af Vestre Landsrets 4. afdeling den 25. april 2023 (S-0937-22).

I pådømmelsen har deltaget fem dommere: Hanne Schmidt, Jan Schans Christensen, Kristian Korfits Nielsen, Jørgen Steen Sørensen og Mohammad Ahsan.

Påstande

Dommen er anket af T med påstand om formildelse.

Anklagemyndigheden har påstået skærpelse.

Retsgrundlag

Straffelovens § 243 om psykisk vold lyder:

”§ 243. Den, som tilhører eller er nært knyttet til en andens husstand eller tidligere har haft en sådan tilknytning til husstanden, og som gentagne gange over en periode udsætter den anden for groft nedværdigende, forulempende eller krænkende adfærd, der er egnet til utilbørligt at styre den anden, herunder ved udøvelse af negativ social kontrol, straffes for psykisk vold med bøde eller fængsel indtil 3 år.”

Bestemmelsen blev indsat i straffeloven ved lov nr. 329 af 30. marts 2019 om ændring af straffeloven og forskellige andre love (Selvstændig bestemmelse om psykisk vold) og trådte i kraft den 1. april 2019.

Af de almindelige bemærkninger til lovforslaget (Folketingstidende 2018-19, tillæg A, lovforslag nr. L 139, s. 3 og 5) fremgår bl.a.:

”1. Indledning

Det kan have store konsekvenser for den personlige frihed og en persons psykiske velbefindende at blive udsat for psykisk vold. De negative konsekvenser af psykisk vold kan – især i nære relationer – være langvarige eller endog livsvarige, da den psykiske vold nedbryder ofrenes psykiske integritet. Det er derfor afgørende at værne om ofrene og deres retsfølelse, så de får den beskyttelse, forståelse og anerkendelse fra samfundet, som de fortjener.

På den baggrund er der efter Justitsministeriets opfattelse behov for at indføre en selvstændig bestemmelse om psykisk vold i straffeloven. På den måde afspejles det, at psykisk vold kan være lige så alvorligt og skadeligt som fysisk vold, og at udøvelse af psykisk vold er lige så strafværdigt som udøvelse af vold i øvrigt. Lovforslaget har således til formål at kriminalisere psykisk vold i nære relationer.

Lovforslaget har herudover til formål at sidestille psykisk vold med fysisk vold i relation til f.eks. strafforhøjelse på grund af tidligere domme om vold (gentagelsesvirkning). Strafforhøjelsen foreslås således at finde anvendelse på gerningsmænd til vold eller psykisk vold, som tidligere har fået en dom for enten vold, psykisk vold eller en anden forbrydelse, der har været forbundet med forsætlig vold.

...

2.2. Justitsministeriets overvejelser

Psykisk vold er et indarbejdet begreb især på det sociale område. Begrebet er ikke ensartet defineret, men bruges som regel til at betegne et gentaget eller kontinuerligt mønster af handlinger eller unladelser (eller begge dele), der har til formål at kontrollere eller dominere en anden, så denne underordner sig eller nedbrydes. Der kan være tale om meget forskelligartede handlinger mv., som kan rumme forskellige typer af fysiske eller psykiske krænkelser, der begås i nære relationer.

...

Der er på den baggrund efter Justitsministeriets opfattelse behov for en selvstændig bestemmelse i straffeloven om psykisk vold.

Justitsministeriet lægger i den forbindelse vægt på, at psykisk vold – især i nære relationer – kan have langvarige eller endog livsvarige konsekvenser for et offer, idet det f.eks. kan medføre, at den pågældende langsomt isoleres eller nedbrydes. Særligt i forhold til børn må det lægges til grund, at psykisk vold kan forhindre eller ødelægge barnets udvikling, herunder især udviklingen af barnets identitet, selvværd og selvtillid.

I nogle tilfælde kan psykisk vold føre til psykiske skader hos forurettede. Justitsministeriet finder, at en indtrådt psykisk skade bør indgå i vurderingen af grovheden af den psykiske vold – som det er tilfældet i relation til grov vold efter straffelovens § 245, stk. 2 – men at der også er behov for at beskytte ofre for krænkelser, uden at en

psykisk skade er opstået, eller uden en sådan skade kan påvises. Straffbarheden bør således ikke afhænge af, hvor modstandsdygtigt et offer er over for krænkelse af den psykiske integritet, ligesom det kan være vanskeligt at påvise psykiske skader.”

Af de specielle bemærkninger til straffelovens § 243 (Folketingstidende 2018-19, tillæg A, lovforslag nr. L 139, s. 11-12) fremgår bl.a.:

”Som eksempler på adfærd, der – afhængig af de nærmere omstændigheder – kan betragtes som nedværdigende, forulempende og krænkende, kan nævnes at isolere en person fra den pågældendes familie eller netværk, at monitorere eller overvåge en person uden samtykke, f.eks. via digitale tjenester eller gps-udstyr, at tage kontrol over en persons dagligdag ved at beslutte, hvornår personen må sove, indgå i sociale sammenhænge med andre, hvilke personer vedkommende må omgås, hvilket tøj personen må iføre sig osv., at ignorere en person, at holde en person i uvished om afgørende beslutninger, f.eks. rejser til udlandet, at indskrænke en persons bevægelsesfrihed, at nægte en samlever eller ægtefælle at søge arbejde, at fratage en persons adgang til støtte, at omtale en person som om vedkommende ikke er noget værd, at indføre et regelsæt, der udstiller eller ydmyger personen, at isolere en person fra sit barn eller dennes nærmeste, at tage kontrol over en persons økonomi, at true en person eller den pågældendes børn eller nærmeste (truslerne behøver ikke nødvendigvis være omfattet af straffelovens § 266), at udsætte en persons børn eller nærmeste for krænkelse eller vold for at skade personen, at fastholde en person i et ægteskab med henvisning til forestillinger om ærbarhed og/eller familiens generelle status eller udsætte forurettede for anden negativ social kontrol, at formå andre personer til at lægge pres på forurettede til at træffe bestemte livsbeslutninger, som f.eks. uddannelse eller ægtefællevalg, at isolere en person fra adgangen til f.eks. sundhedsvæsenet, uddannelse og arbejdsmarkedet, at tvinge en person til at gennemføre eller afslutte en graviditet, at afpresse en person, at ødelægge eller true med at ødelægge en persons ejendele eller at udbrede ondsindet sladder, rygter eller intime oplysninger om forurettede. Specifikt i forhold til børn kan også nævnes adfærd, der udsætter barnet for konstant devaluering, eller som nedbryder barnets selvværd. Der kan f.eks. være tale om, at barnet ignoreres og nægtes omsorg, eller at barnet tages som gidsel i konflikter mellem dets forældre. Der kan også være tale om kommentarer om barnets krop, vægt eller madindtag. Det bemærkes, at de nævnte eksempler ikke er udtømmende, samt at det i forhold til flere af de nævnte handlinger afhænger af de foreliggende omstændigheder, forurettedes alder og modenhed, hvis det er et barn, og parternes relation i øvrigt, om der er tale om nedværdigende, forulempende eller krænkende adfærd.

...

På grund af den variation, som de forskelligartede sager om overtrædelse af den foreslåede bestemmelse kan have, er det ikke muligt at angive et bestemt straffniveau for overtrædelserne. Det er dog forudsat, at straffen for overtrædelse af bestemmelsen skal udmåles med afsæt i straffen for gentagne overtrædelser af straffelovens § 244, stk. 1, over for det samme offer. Det vil indebære, at de laveste strafpositioner (mindre end 60 dages fængsel) som udgangspunkt ikke bør finde anvendelse ved udmåling af straffen for overtrædelser af den foreslåede bestemmelse.

Fastsættelsen af straffen i den enkelte sag vil bero på domstolenes konkrete vurdering af alle sagens relevante omstændigheder. Domstolene skal således i forbindelse

med straffens fastsættelse bl.a. tage højde for karakteren og varigheden af den nedværdigende, forulempende og krænkende behandling, forurettedes forhold og de konsekvenser, som adfærden har haft for forurettede. Det bør f.eks. indgå som en skærpende omstændighed ved straffens fastsættelse, at forurettede er et barn, har en funktionsnedsættelse eller på anden måde er gerningsmanden fysisk eller psykisk underlegen. Det bør ligeledes være en skærpende omstændighed, hvis et barn overværer psykisk vold mod en nærtstående.”

Anbringender

T har anført navnlig, at der bør ske formildelse af straffen, da den er udmålt for højt sammenlignet med andre sager om psykisk vold, jf. f.eks. TfK 2022.130 Ø, TfK 2021.929 Ø og TfK 2021.645 Ø. Hans adfærd har været af noget lavere intensitet end den dømtes adfærd i de nævnte domme, hvilket bør afspejles i strafudmålingen. Han har ikke aktivt pålagt de forurettede arbejdsopgaver eller tvunget dem til ikke at kontakte pårørende mv., idet de forurettede alene har handlet ud fra bevidstheden om, at han ikke ville billige visse handlinger, og derfor er afstået fra disse. Hertil kommer, at den krænkende og nedværdigende behandling hovedsageligt kun har bestået af råben.

Overtrædelserne af straffelovens § 263, stk. 2, nr. 1, og § 264 d, stk. 1, har ikke nogen betydning for den samlede straffastsættelse.

Anklagemyndigheden har anført navnlig, at landsrettens strafudmåling ligger inden for et rimeligt niveau, og at påstanden om skærpelse er begrundet i hensynet til at stille Højesteret frit ved fastsættelsen af straffen.

Der er ikke grundlag for at fastsætte en lavere straf, idet der må lægges vægt på bl.a. den psykiske volds karakter, gerningsperiodens udstrækning, at den psykiske vold blev udøvet over for tre personer i husstanden, herunder to børn, at børnene overværede hinanden og moderen blive udsat for psykisk vold, at adfærden har haft psykiske følger for dem, og at det ene barn havde en funktionsnedsættelse.

Højesterets begrundelse og resultat

Sagens baggrund og problemstilling

T er ved landsrettens dom fundet skyldig i overtrædelse af straffelovens § 243 ved at have begået psykisk vold mod sin daværende hustru og sin steddatter og søn i perioden fra den 1.

april 2019 til april 2020. Han er desuden fundet skyldig i overtrædelse af straffelovens § 263, stk. 2, nr. 1, om uberettiget adgang til en andens oplysninger og § 264 d, stk. 1, om uberettiget videregivelse af bl.a. meddelelser vedrørende en andens private forhold. Landsretten idømte ham fængsel i 8 måneder.

For Højesteret angår sagen strafudmålingen.

Straffastsættelse efter straffelovens § 243

Ved lov nr. 329 af 30. marts 2019 om ændring af bl.a. straffeloven blev der som straffelovens § 243 indsat en selvstændig bestemmelse om psykisk vold.

Af forarbejderne til straffelovens § 243 fremgår, at det på grund af den variation, som de forskellige sager om overtrædelse af bestemmelsen kan have, ikke er muligt at angive et bestemt straffniveau for overtrædelserne. Det er dog forudsat, at straffen for overtrædelse af bestemmelsen skal udmåles med afsæt i straffen for gentagne overtrædelser af straffelovens § 244, stk. 1, over for det samme offer. Det er endvidere forudsat, at der som udgangspunkt ikke bør udmåles en straf på under 60 dages fængsel for overtrædelse af bestemmelsen.

Herudover fremgår det af forarbejderne, at straffastsættelsen i den enkelte sag vil bero på domstolenes konkrete vurdering af alle sagens omstændigheder, og at domstolene i forbindelse med straffens fastsættelse skal tage højde for bl.a. karakteren og varigheden af den nedværdigende, forulempende og krænkende behandling, forurettedes forhold og de konsekvenser, som adfærden har haft for forurettede. Endvidere fremgår det, at det bør indgå som en skærpende omstændighed ved straffens fastsættelse f.eks., at forurettede er et barn, har en funktionsnedsættelse eller på anden måde er gerningsmanden fysisk eller psykisk underlegen, eller hvis et barn overværer psykisk vold mod en nærtstående.

Højesteret bemærker, at der således ikke fra lovgivningsmagts side er forudsat en bestemt normalstraf for overtrædelse af bestemmelsen, og at straffen derfor må fastsættes med udgangspunkt i en konkret vurdering i den enkelte sag.

Den konkrete sag

Landsretten har for så vidt angår overtrædelsen af straffelovens § 243 lagt til grund bl.a., at T jævnligt og op til et par gange om ugen optrådte meget aggressivt samt råbte og skreg ad så-

vel sin daværende hustru som sin steddatter og søn og jævnligt fremsatte forskellige nedværdigende udtalelser. Desuden har landsretten lagt til grund, at Ts råben og skrigen og tilråb som regel kom helt umotiveret og skabte en sådan frygt og usikkerhed hos de tre forurettede, at de ikke turde sige ham imod, men helt indrettede deres tilværelse efter ham, hvorved de mistede deres selvfølelse. Endvidere har landsretten lagt til grund, at T foruden at have råbt og skreget ad sin søn, der var diagnosticeret med ADHD, autisme og mental retardering, i flere tilfælde havde ignoreret ham. Herudover har landsretten lagt til grund, at de tre forurettede af frygt for Ts reaktion afstod fra at have kontakt til hans daværende hustrus familie eller for så vidt angår steddatteren begrænsede kontakten og holdt den skjult for T. Endelig må landsretten anses for at have lagt til grund, at Ts adfærd har haft alvorlige psykiske følger for de forurettede.

Højesteret lægger ved straffastsættelsen vægt på de samme forhold, som landsretten har lagt vægt på.

Efter en samlet vurdering sammenholdt med den variation af eksempler på adfærd, der efter forarbejderne er omfattet af bestemmelsen, finder Højesteret, at straffen passende kan fastsættes til fængsel i 6 måneder. Der er ikke grundlag for at gøre straffen betinget, heller ikke med vilkår om samfundstjeneste.

Thi kendes for ret:

Byrettens dom stadfæstes.

T skal betale sagens omkostninger for byret og landsret.

Statskassen skal betale sagens omkostninger for Højesteret.